

Ristade namn

Personnamn och släktförhållanden på runinskrifterna i Östergötland

av

Peter Kristensson

Inledning

Sven reste denna sten efter Torsten, sin fader.

Detta kan sägas vara den genomsnittliga runstenen i Östergötland. Två tredjedelar av alla runstenar är resta av en ensam person till minne av en person och på var tredje sten är det en son som hedrar sin faders minne. De vanligaste namnen i runinskrifterna är Sven och Torsten. Statistik är emellertid något helt annat än verkligheten - någon runinskrift om en Sven som rest sten efter sin fader Torsten finns inte i Östergötland.

Syfte och frågeställningar

Denna undersökning har två syften: För det första att studera personnamnskicket på Östergötlands runinskrifter, och för det andra att studera hur de som reste stenarna var släkt med dem vars minne hedrades.

För att uppnå syftet har följande frågor fastställts:

- Vilka personnamn förekommer i runinskrifterna i Östergötland?
- Med vilken frekvens förekommer personnamnen?
- Vilka var släktförhållandena mellan dem som reste stenarna och dem som hedrades?
- Hur många personer stod bakom runristningarna och hur många fick sitt eftermäle på varje sten?

Metod och avgränsningar

Undersökningen har genomförts genom statistisk bearbetning av i litteratur återgivna runinskrifter. Urvalet begränsar sig i stort sett till de runtexter som återges i Östergötlands runinskrifter.¹ Normaliseringen av personnamnen vilar i allt väsentligt på Brates uttolkning i ovan nämnda verk. Ett mindre antal alltför osäkra förslag har lyfts ur undersökningen.

¹ Förutom de ristningar som upptas i Östergötlands runinskrifter finns tre nyfynd med i undersökningen: Östra Stenby kyrka (Ög NF 1939), Tingstads kyrka (Ög NF 1957) och Törnevalla kyrka (Ög NF 1960).

Personnamn

Undersökningen omfattar 429 personer som omtalas på de 251 östgötska runinskrifterna. Av dessa är 368 män (86 procent) och 58 kvinnor. Uttydningen är så gott som säker för 382 personer.

De 382 personerna har 245 olika namn. Endast 59 av namnen har mer än en bärare, av vilka 30 namn förekommer i minst tre fall. Det vanligaste personnamnet är Sven, som förekommer 13 gånger. Därefter följer Torsten (7 gånger), Anund, Gunnar, Sixten, Toste och Östen (6), Asa, Asmund, Karl, Ofag och Torkel (5), samt Asbjörn, Eskil, Gere, Gudmund, Toke, Tora och Torer (4).

Släktförhållanden

I runinskrifterna i Östergötland finns namnen bevarade på 211 personer som rest en sten eller motsvarande. I 172 fall går det att fastställa släktförhållandet till den vars minne skulle hedras och av dessa är 74 söner som på detta sätt velat bevara faderns minne. Bröder förekommer 39 gånger och 15 inskriptioner har gjorts av fäder. Därutöver nämns hustrur (12 gånger), döttrar (11), mödrar (8), farbröder (4), systrar (4), mågar (4), fränder (4), dottersöner (2), samt - i ett fall vardera - en sonson, brorson och brorsdotter, som rest minnesmärke över en släkting.

Av de som hedrats med en runristning känner vi idag till 194 personer.² Släktförhållandet går att avgöra för 171 av dessa, och nästan 80 procent är fäder (69 stycken), bröder (37) eller söner (28). Bland övriga dessa runradernas celebriteter återfinns äkta män, mågar, hustrur, mödrar, morbröder, brorsöner, döttrar, fränder och gillesbröder samt en farfar och en farbror.

Utöver de som rest stenen och de som ihågkommit finns 24 personer som omnämns i inskrifterna. Fem runristare har satt ut sina namn och tre härförare eller skeppsbefälhavare omtalas. I övrigt rör det sig om släktskapshänvisningar till någon nämnd person - vanligast är faderns namn.

Personantal

Det normala tycks ha varit att en sten rests av en ensam person - så är det i 134 av 182 fall (74 procent). Två personer är upphovsmän vid 32 ristningar (minst två personer i två fall), tre personer 12 gånger (minst tre personer i sex fall) och fyra inskrifter har gjorts av fyra personer tillsammans.

Ytterst sällan hedras mer än en person. Runorna har ristats till en persons minne i 157 fall av de 177 (89 procent) där det går att avgöra hur många som åsyftats. Nitton gånger upptas två personer och endast en gång är det tre personer som hedras.

Litteratur

Brate, Erik: *Östergötlands runinskrifter*. Stockholm 1911-1918

Dahlgren, Carl Axel: *Vikbolandets runinskrifter*. Norrköping 1989

Jansson, Sven B. F.: *Runinskrifter i Sverige*. Stockholm 1984

² I denna del av undersökningen ingår alla personer vars släktförhållande går att fastställa - oavsett om namnet går att läsa eller inte.